

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ

Кафедра глобальної економіки

АГРАРНА ПОЛІТИКА

РОБОЧИЙ ЗОШИТ

для виконання індивідуальних завдань

Освітній ступінь «Магістр»

Спеціальність 207 «Водні біоресурси та аквакультура»,

Освітня програма «Водні біоресурси та аквакультура»

Факультет тваринництва та водних біоресурсів

Студент(ка) _____ курсу _____ групи _____ форми навчання

(прізвище, ім'я, по батькові)

20____ / 20 ____ навчальний рік

УДК 338.43.02 (073)

ББК 65.32-1

A 25

Рекомендовано Вченою радою факультету тваринництва та водних

біоресурсів НУБіП України

(протокол № 2 від 17 вересня 2020 р.)

У робочому зошиті наведено основні показники аграрної політики держави, макроекономічну характеристику аграрного сектору економіки, індикатори сталого розвитку сільського господарства, показники землевіддачі та землезабезпеченості в умовах земельної реформи в Україні, характеристику інструментів державного регулювання внутрішнього ринку сільськогосподарської продукції та зовнішньої торгівлі агропромисловою продукцією.

Аграрна політика. Робочий зошит для виконання індивідуальних завдань для студентів ОС «Магістр». Спеціальність 207 «Водні біоресурси та аквакультура». Освітня програма «Водні біоресурси та аквакультура». К.: НУБіП України. 2020. 76 с.

Рецензенти:

Гуцаленко Л. В., доктор економічних наук, професор кафедри бухгалтерського обліку та аудиту Національного університету біоресурсів та природокористування України;

Наконечна К. В., к.е.н., доцент кафедри глобальної економіки Національного університету біоресурсів та природокористування України.

Укладачі:

Вдовенко Н. М., д.е.н., професор, завідувач кафедри глобальної економіки;

Сокол Л. М., к.е.н., асистент кафедри глобальної економіки;

Михальчишина Л. Г., к.е.н., доцент кафедри глобальної економіки.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
ПРАКТИЧНА РОБОТА № 1. Макроекономічні індикатори розвитку аграрного сектору економіки.....	8
ПРАКТИЧНА РОБОТА № 2. Розрахунок індикаторів сталого розвитку сільськогосподарського виробництва.....	15
ПРАКТИЧНА РОБОТА № 3. Заходи регулювання внутрішнього агропродовольчого ринку.....	23
ПРАКТИЧНА РОБОТА № 4. Заходи регулювання зовнішньої торгівлі агропродовольчою продукцією.....	32
ПРАКТИЧНА РОБОТА № 5. Земельна реформа в Україні та її наслідки.....	43
ПРАКТИЧНА РОБОТА № 6. SWOT-аналіз аграрного сектору економіки України.....	53
АНОТОВАНИЙ КУРС ЛЕКЦІЙ.....	56
ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ОПРАЦЮВАННЯ.....	62
ЛІТЕРАТУРА.....	67

ВСТУП

Аграрна політика, що впливає з економічної політики держави, спроможна створити відповідне економічне середовище для ефективного функціонування виробничого потенціалу аграрної галузі.

Механізми державного регулювання аграрного сектору України проявляються в аграрній політиці шляхом втручання держави в ринкові процеси, регулювання нею організації ринку.

Останнім часом стає більш очевидним необхідність науково обґрунтованої політики держави і органів територіального управління щодо регулювання діяльності суб'єктів аграрного сектору, введення нових ринкових форм господарювання і землеволодіння, розробки оригінальних технології виробництва і переробки сільськогосподарської продукції.

Для України як держави, де аграрний сектор є одним з ключових секторів економіки, надзвичайно важливим є існування всебічно науково обґрунтованої, цілеспрямованої, конструктивної аграрної політики, яка б за своєю логікою та принципами не лише відповідала курсу на прискорену ринкову трансформацію економічної системи країни, але й була її провідною ланкою, стимулювальним фактором. Звичайно, формування та реалізація аграрної політики є прерогативою державних органів влади. Разом з тим глибоке розуміння причин та цілей державного втручання в діяльність аграрного сектору, сучасні знання щодо практичних аспектів її здійснення та економічних наслідків застосування окремих інструментів є важливим напрямом підготовки фахівців аграрного профілю.

Формування ринкового середовища в аграрному секторі вимагає підготовки фахівців з широким економічним світоглядом, які могли б оперативно вирішувати основні проблеми агропромислового виробництва на засадах ринкових відносин. Разом з тим у перехідній

економіці України зростає роль державного регулювання сільськогосподарського виробництва та агробізнесу загалом, що проявляється в аграрній політиці держави. Саме тому для підготовки висококваліфікованих фахівців у галузі агропромислового комплексу необхідно надати їм повне розуміння аграрної політики, сформувавши сучасні та глибокі знання щодо теоретичних підходів до її формування та практичних аспектів здійснення.

Навчальна дисципліна «Аграрна політика» дає можливість опанувати методичні та методологічні основи розробки та реалізації комплексу заходів щодо підтримки та забезпечення розвитку сільського господарства в системі міжгалузевих зв'язків у національній економіці, а також оцінити з позиції теорії практичні дії державних структур щодо регулювання агропромислового виробництва країни.

Вивчення навчальної дисципліни «Аграрна політика» сприятиме підвищенню рівня загальноекономічної підготовки фахівців, формуванню у них навичок науково-аналітичного опрацювання проблем аграрного сектору з позиції загальнодержавних інтересів та інтересів сільськогосподарських виробників, дає можливість опанувати теоретичні підходи до розробки та реалізації комплексу заходів щодо регулювання і підтримки аграрного сектору, з іншого – дає підстави осмислити і оцінити практичні дії державних структур на конкретному історичному етапі життя країни.

Метою викладання навчальної дисципліни «Аграрна політика» є оволодіння теоретичними та методологічними основами формування та реалізації аграрної політики держави, вміння оцінювати її ефективність та обґрунтовувати вибір тих чи інших заходів державного регулювання.

Основними завданнями вивчення навчальної дисципліни є: оволодіння базовими знаннями щодо економічної сутності, характеру і головних компонентів аграрної політики; аналіз ефективності

діяльності органів та інститутів аграрної політики, використовуючи різні ринково-політичні інструменти; оцінювання окремих заходів фінансово-кредитної, податкової, цінової політики в аграрному секторі, а також аграрно-соціальної та аграрно-екологічної політиці держави; опанування особливостей формування аграрної політики у країнах із різним рівнем соціально-економічного розвитку, вміння характеризувати аграрну політику окремих країн та блоків.

У результаті вивчення дисципліни повинні знати:

- економічну сутність, характер і головні компоненти аграрної політики та умови її реалізації;

- механізми формування національних та світових агропродовольчих ринків, вплив аграрної політики на міжнародну торгівлю та продовольчу безпеку країни;

- інструменти регулювання ринків агропродовольчої продукції та економічні наслідки їх застосування;

- основні підходи до оцінювання рівня державної підтримки аграрного сектору;

- засади аграрно-екологічної, аграрно-соціальної політики, їх сучасні аспекти і проблеми реалізації;

- основні етапи розвитку аграрної політики в Україні та основні напрями сучасної аграрної політики держави;

- сучасний стан процесу реформування економічних відносин в АПК України, характерні риси бюджетної, податкової, фінансово-кредитної та цінової політики;

- особливості формування окремих агропродовольчих ринків в Україні з позиції попиту і пропозиції, інструменти державного регулювання внутрішнього ринку та зовнішньої торгівлі агропродовольчою продукцією;

- особливості формування аграрної політики у країнах з різним рівнем економічного розвитку, основні складові аграрної політики

окремих зарубіжних країн.

вміти:

- формувати мету та систему цілей аграрної політики держави;
- аналізувати наслідки використання окремих інструментів регулювання внутрішнього агропродовольчого ринку та зовнішньої торгівлі з точки зору їх впливу на виробників, споживачів та державний бюджет;
- визначати рівень захисту аграрного сектору із використанням загальноприйнятої світовою спільнотою методології;
- оцінювати міжнародну конкурентоспроможність вітчизняного сільськогосподарського виробництва;
- визначати основні показники продовольчої безпеки держави та фактори, що на неї впливають;
- аналізувати ефективність окремих заходів бюджетної, податкової, фінансово-кредитної та ринкової політики держави;
- обґрунтовувати пріоритети державної структурної, соціальної та екологічної політики.

ПРАКТИЧНА РОБОТА № 1. МАКРОЕКОНОМІЧНІ ІНДИКАТОРИ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Основними *макроекономічними* *індексами* сільського господарства є:

- ✓ обсяги виробництва валової сільськогосподарської продукції (рослинництва, тваринництва);
- ✓ обсяги валової доданої вартості у сільському господарстві;
- ✓ обсяги експорту вітчизняної сільськогосподарської продукції;
- ✓ обсяги імпорту сільськогосподарської продукції;
- ✓ індекс споживчих цін;
- ✓ зростання розміру середньомісячної заробітної плати працівників сільського господарства.

Також у державному індикативному плані розвитку АПК України визначаються:

- ✓ *основні напрями економічного розвитку агропромислового комплексу;*
- ✓ *виробництво основних видів сільськогосподарської продукції;*
- ✓ *виробництво основних видів продукції харчової промисловості;*
- ✓ *обсяги державного замовлення на сільськогосподарську продукцію, зокрема поставок спецспоживачам та до державного резерву;*
- ✓ *обсяги централізованих капітальних вкладень та державні замовлення на введення в дію основних виробничих фондів та виробничих потужностей у сільському господарстві і харчовій промисловості.*

Валова продукція сільського господарства – частина валового суспільного продукту, створена в сільському господарстві, обсяг продукції землеробства і тваринництва, виробленої за певний період і вираженої у вартісній формі.

Для розрахунку узагальнюючих показників розвитку економіки України обчислюють показник валової продукції сільського

господарства по всіх категоріях господарств.

Валову додану вартість у сільському господарстві розраховують як різницю між випуском і проміжним споживанням. Вона містить у собі первинні доходи, що створюються учасниками виробництва і розподіляються між ними.

Експорт – це продаж та вивезення товарів та послуг за межі національних кордонів.

Імпорт – це купівля та ввезення з-за кордону товарів та послуг для внутрішнього споживання.

Індекс споживчих цін характеризує зміни у часі загального рівня цін на товари та послуги, які купує населення для невиробничого споживання. Він є показником зміни вартості фіксованого набору споживчих товарів та послуг у поточному періоді до його вартості у базисному періоді. Для економічного аналізу перспектив і напрямів розвитку аграрної економіки застосовують соціально-економічне планування та прогнозування як інструмент аграрної політики. Основні напрями розвитку аграрної економіки знаходять відображення в державних стратегіях, концепціях, програмах та планах розвитку.

Стратегія – недеталізований план певної діяльності, який охоплює тривалий період, спосіб досягнення складної цілі.

Концепція – система поглядів, розуміння явищ і процесів; єдиний, визначальний задум.

План розвитку - заздалегідь визначений порядок, послідовність здійснення накресленої на конкретний період **програми** (роботи) з зазначенням її мети, змісту, обсягу, методів, засобів, послідовності та строків виконання.

Показники виробництва найважливіших видів сільськогосподарської продукції та продукції харчової промисловості мають прогнозно-розрахунковий характер і розробляються з урахуванням всіх категорій господарств на підставі пропозицій товаровиробників.

ПРАКТИЧНА РОБОТА №6. SWOT-АНАЛІЗ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Традиційний метод SWOT — аналізу дозволяє провести детальне вивчення зовнішнього й внутрішнього середовища. Результатом раціонального SWOT—аналізу, спрямованого на формування узагальненого інформаційного потенціалу, повинні з'явитися ефективні рішення, що стосуються відповідної реакції (впливу) суб'єкта (слабкої, середньої й сильної) відповідно до сигналу (слабким, середньому або сильним) зовнішнього середовища.

Відмінна риса розглянутого підходу до проведення SWOT—аналізу полягає в наступному:

1. Його побудова базується на методології системно-цільового підходу, де основна увага акцентується на вимірі параметрів зовнішнього й внутрішнього середовища в просторі, у часі й з урахуванням інформаційного потенціалу.
2. Проведено структуризацію факторів зовнішнього й внутрішнього середовища, що є універсальною для будь-якого об'єкту.
3. Здійснюючи синтез факторів зовнішнього й внутрішнього середовища, що далі в перспективі відображається у систему рішень.

Сильні сторони покликані забезпечити прискорене просування до досягнення стратегічних цілей, у той час як «слабості» викликають гальмування. Тут також природно враховувати можливості й загрози зовнішнього середовища, без яких неможливо вірно визначити сценарії розвитку організації.

Чинність — це властивість організаційної системи, що за умови синтезу з можливостями зовнішнього середовища забезпечує прискорене просування системи до досягнення стратегічних цілей. Особливий інтерес при цьому представляє утворення «спіралі розвитку» — траєкторії, що формується внаслідок «накладення»

(синтезу) сильних сторін організаційної системи на сприятливі можливості зовнішнього середовища (з урахуванням слабких сторін організаційної системи й погроз зовнішнього середовища).

Слабкість — негативна властивість організації, що визначає її гальмування в процесі руху до досягнення стратегічних цілей. Гальмування стає істотним при злитті (синтезі) основних слабостей організаційної системи з істотними погрозами зовнішнього середовища. При цьому також не можна ігнорувати сильні сторони й можливості зовнішнього середовища. Так формується варіант песимістичного сценарію розвитку організації. Такий сценарій може трансформуватися в «спіраль краху», якщо має місце тенденція («ефект доміно») до ослаблення можливостей і сильних сторін, з одного боку, і посиленню погроз зовнішнього середовища в сполученні з наростанням слабких сторін організації.

Можливості — це тенденції або події в зовнішньому середовищі, при правильній відповідній реакції на які організація домагається істотного просування до поставлених стратегічних цілей.

Загрози — це тенденції або події в зовнішньому середовищі, які під час відсутності відповідної реакції організації спричиняють значне погіршення стану організації на шляху до виконання своїх планів.

З 1990-х років застосовується нечіткий SWOT-аналіз у процесі стратегічного планування, що полягає в розділенні чинників і явищ на категорії: сильних і слабких сторін проекту, можливостей, що відкриваються при його реалізації, та загроз, пов'язаних з його здійсненням. Традиційні математичні методи засновані на класичній логіці, є нетерпимі до неточності та необ'єктивності істини, а також до невизначеності у економічних системах. В свою чергу невизначеність системи призводить до зростання ризиків від прийняття неефективних рішень, результатом чого можуть бути негативні економічні наслідки. З

цією метою виникає потреба у методах, що ґрунтуються на нечіткій логіці.

Завдання: Здійснити SWOT-аналіз аграрного сектору економіки України

<u>Сильні сторони</u>	<u>Слабкі сторони</u>
<u>Можливості</u>	<u>Загрози</u>

Сформулювати висновки.

АНОТОВАНИЙ КУРС ЛЕКЦІЙ

Лекція 1. Причини державного регулювання сільськогосподарського виробництва, суть та цілі аграрної політики держави

Особливості сільськогосподарського виробництва, що зумовлюють необхідність державного регулювання галузі. Довгострокова та короткострокова аграрна проблема. Само забезпеченість країни продуктами харчування та гарантування продовольчої безпеки держави. Аграрна політика як складова економічної політики держави. Суть та принципи аграрної політики. Елементи аграрної політики держави. Модель процесу формування аграрної політики. Групи інтересів в аграрній політиці. Система цілей аграрної політики держави, що включає основні політико-економічні цілі для розвинених країн та цілі аграрної політики для більшості країн.

Лекція 2. Економічні наслідки застосування окремих інструментів регулювання вітчизняного аграрного сектору

Наслідки державного втручання в сільськогосподарське виробництво та завдання аналізу аграрної політики держави. Теоретичні основи аналізу рівня добробуту суспільства. Концепція витрат та концепція корисності в прикладній економічній науці про добробут суспільства. Основні концепції прикладної економічної науки про добробут (welfare economics): концепція надлишку виробника (producer surplus), концепція надлишку споживача (consumer surplus) та концепція ринкової рівноваги. Застосування аналізу добробуту суспільства при дослідженні ефективності використання інструментів аграрної політики держави. Встановлення верхньої та нижньої межі ціни на агро- продовольчі товари.

Лекція 3. Заходи регулювання внутрішнього агропродовольчого ринку

Класифікація інструментів регулювання аграрного виробництва. Заходи державного регулювання внутрішнього агропродовольчого ринку, що мають вплив на рентабельність сільськогосподарського виробництва і заходи, що не мають вплив на рентабельність сільськогосподарського виробництва. Способи досягнення рентабельності сільськогосподарського виробництва. Заходи державного регулювання, що стимулюють попит на сільськогосподарську продукцію і заходи, що обмежують пропозицію сільськогосподарської продукції. Цінова політика на агропродовольчому ринку: завдання та основні інструменти. Державний адміністративний контроль за цінами: мінімальна ціна, максимально допустима ціна. Інструменти обмеження пропозиції сільськогосподарської продукції: виробнича квота, обмеження на використання сільськогосподарської землі. Інструменти щодо підвищення попиту на сільськогосподарську продукцію на внутрішньому ринку: державні закупівлі сільськогосподарської продукції, прямі цінові субсидії виробникам. Регулювання ринків виробничих ресурсів, що використовуються у сільськогосподарському виробництві.

Лекція 4. Заходи регулювання зовнішньої торгівлі агропродовольчою продукцією

Роль торгівлі у розвитку сільськогосподарського виробництва. Базові теорії міжнародної торгівлі агропродовольчою продукцією. Основні показники міжнародної конкурентоспроможності країни на світовому агропродовольчому ринку. Суть та завдання зовнішньоторговельної політики держави в аграрному секторі, основні

аргументи на користь протекціонізму у агропродовольчій торгівлі. Основна відмінність між політикою протекціонізму і лібералізацією зовнішньої торгівлі агро продовольчою продукцією. Інструменти регулювання імпорту агропродовольчої продукції: імпортне мито, квота на імпорт, вимоги щодо якості продукції. Інструменти регулювання експорту агропродовольчої продукції: експортне мито, експортна субсидія та її негативний вплив на світову економіку та внутрішній ринок країни, яка її застосовує.

Лекція 5. Основні підходи до оцінки рівня державної підтримки аграрного сектору та Регулювання світової агропродовольчої системи в рамках СОТ

Основні підходи до оцінки рівня державної підтримки аграрного сектору: номінальний та реальний рівень захисту внутрішнього продовольчого ринку, показники державної підтримки виробників та споживачів сільськогосподарської продукції за методологією Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), визначення рівня підтримки аграрного сектору відповідно до методології СОТ (сукупний вимір підтримки). Загальні підходи до регулювання агропродовольчої торгівлі в рамках Світової організації торгівлі (СОТ). Уругвайська угода про сільське господарство (УУСГ) СОТ. Вимоги щодо доступу до внутрішнього агропродовольчого ринку в УУСГ. Правила застосування експортних субсидій у рамках СОТ. Регулювання внутрішньої підтримки сільськогосподарського виробництва відповідно до УУСГ. Питання підтримки сільськогосподарського виробництва у поточному раунді переговорів у рамках СОТ.

Лекція 6. Аграрна політика окремих іноземних країн та їх блоків (США-ЄС)

Історія виникнення та основні етапи реформування Спільної аграрної політики (САП) Європейського Союзу. Основні інструменти ринкової політики та підтримки цін сільськогосподарської продукції у ЄС. Політика щодо розвитку сільських територій. Аграрна політика в умовах розширення ЄС: реформа Фішлера. Сучасна аграрна політика США та її вплив на світовий аграрний ринок. Основні інструменти підтримки цін сільськогосподарської продукції та доходів виробників у США. Еволюція аграрної політики країн ЦСЄ. Загальні тенденції розвитку аграрної політики країн – експортерів агропродовольчої продукції. Відмінності між заходами підтримки сільськогосподарських виробників в США та ЄС.

Лекція 7. Еволюція державної підтримки аграрного сектору та основні напрями сучасної аграрної політики України

Реформування економічних відносин у аграрному секторі на початкових етапах ринкової трансформації економіки України. Основні засади державної аграрної політики у пореформений період. Нормативно-правова база сучасної аграрної політики України. Мета та пріоритети сучасної аграрної політики України. Основні чинники, що визначають результативність аграрної політики.

Лекція 8. Особливості аграрної реформи в Україні та основні чинники, що на неї впливають

Суть аграрної реформи та основні чинники, що на неї впливають. Особливості земельної реформи в Україні, законодавче забезпечення розвитку інфраструктури ринку землі сільськогосподарського призначення. Реформування відносин власності в аграрному секторі України. Макроекономічні та інституційні чинники аграрної реформи.

Структура сільськогосподарського виробництва в Україні та структурна політика держави. Бюджетні-податкові та кредитно-фінансові чинники. Тенденції розвитку сільських територій та соціальна політика держави у сільській місцевості. Зовнішньоекономічні чинники аграрної політики держави: позитивні та негативні. Значення зовнішньої торгівлі сільськогосподарською продукцією та продовольством для економіки України, тенденції розвитку експортно-імпоротної діяльності щодо продукції АПК. Порівняльні переваги українського аграрного сектору на світовому агропродовольчому ринку, міжнародна конкурентоспроможність окремих агропродовольчих товарів. Державне регулювання експортно-імпоротної діяльності в АПК України. Оцінка рівня державної підтримки сільськогосподарського виробництва в Україні. Потенційні наслідки вступу України до СОТ для вітчизняного аграрного сектору. Можливості державної підтримки сільськогосподарського виробництва в рамках СОТ.

Лекція 9. Регулювання основних аграрних ринків в Україні

Формування агропродовольчих ринків в Україні, співвідношення попиту та пропозиції основних видів продукції. Проблеми продовольчої безпеки в Україні. Еволюція підходів щодо регулювання агропродовольчих ринків. Основні інструменти державного регулювання ринку зерна: інтервенційні закупівлі зерна, заставні закупівлі зерна. Оцінка економічних наслідків застосування окремих інструментів регулювання внутрішнього ринку зерна з точки зору прикладної економічної науки про добробут (welfare economics): вплив на добробут виробників, споживачів, державний бюджет та суспільство загалом. Державне регулювання ринку цукру. Державне регулювання інших ринків продукції рослинництва. Особливості державної підтримки виробників продукції тваринництва в Україні. Розвиток державної політики щодо матеріально-технічного забезпечення

сільськогосподарського виробництва в Україні. Формування інфраструктури аграрного ринку в Україні. Значення зовнішньої торгівлі сільськогосподарською продукцією та продовольством для економіки України, тенденції розвитку експортно-імпоротної діяльності щодо продукції АПК. Порівняльні переваги українського аграрного сектору на світовому агропродовольчому ринку, міжнародна конкурентоспроможність окремих агропродовольчих товарів. Державне регулювання експортно-імпоротної діяльності в АПК України. Оцінка рівня державної підтримки сільськогосподарського виробництва в Україні. Потенційні наслідки вступу України до СОТ для вітчизняного аграрного сектору. Можливості державної підтримки сільськогосподарського виробництва в рамках СОТ.

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ОПРАЦЮВАННЯ

1. Особливості сільськогосподарського виробництва, що зумовлюють необхідність державного регулювання галузі.
2. Проблема паритетності цін на сільськогосподарську продукцію та засоби виробництва.
3. Особливості попиту на сільськогосподарську продукцію як причина державного регулювання.
4. Особливості конкуренції в аграрному секторі.
5. Суть довгострокової аграрної (фермерської) проблеми.
6. Імобільність ресурсів у сільському господарстві.
7. Суть короткострокової аграрної (фермерської) проблеми.
8. Основні аргументи на користь аграрного протекціонізму.
9. Суть аграрної політики держави.
10. Групи інтересів в аграрній політиці.
11. Особливості підтримки сільськогосподарського виробництва у країнах з різним рівнем економічного розвитку.
12. Можливості державного регулювання аграрного виробництва.
13. Державна політика щодо регулювання аграрних ринків.
14. Система цілей аграрної політики держави.
15. Методика аналізу добробуту суспільства та її застосування при дослідженні наслідків окремих заходів аграрної політики держави.
16. Економічні наслідки встановлення максимально допустимої ціни на ринку.
17. Економічні наслідки встановлення мінімально допустимої ціни на ринку.
18. Класифікація заходів аграрної політики держави.
19. Виробничі квоти як захід аграрної політики держави.

20. Обмеження на використання сільськогосподарської землі як захід аграрної політики держави.
21. Прямі цінові субсидії виробникам.
22. Суть та призначення державних закупівель сільськогосподарської продукції.
23. Заходи, спрямовані на зниження витрат у сільськогосподарському виробництві.
24. Заходи аграрної політики, не спрямовані на підвищення рентабельності сільськогосподарського виробництва.
25. Роль зовнішньої торгівлі у розвитку сільськогосподарського виробництва.
26. Основні показники міжнародної конкурентоспроможності країни на світовому агропродовольчому ринку.
27. Основні заходи регулювання зовнішньої торгівлі агропродовольчою продукцією.
28. Суть імпортного мита та економічні наслідки його застосування.
29. Нетарифні заходи регулювання агропродовольчого імпорту.
30. Суть та економічні наслідки застосування експортного мита.
31. Суть та економічні наслідки застосування експортної субсидії.
32. Основні методологічні підходи до оцінки рівня державної підтримки аграрного сектору.
33. Показники державної підтримки виробників та споживачів сільськогосподарської продукції за методологією ОЕСР,
34. Регулювання світового сільськогосподарського виробництва в рамках СОТ.
35. Внутрішня підтримка сільськогосподарського виробництва відповідно до Уругвайської Угоди по сільському господарству (УУСГ) СОТ.

36. Вимоги щодо доступу до ринку відповідно до УУСГ.
37. Експортні субсидії в УУСГ.
38. Питання підтримки сільськогосподарського виробництва у поточному раунді переговорів в рамках СОТ.
39. Суть та основні завдання спільної аграрної політики (САП) ЄС.
40. Основні етапи еволюції САП ЄС.
41. Основні інструменти ринкової політики та підтримки цін сільськогосподарської продукції у ЄС.
42. Аграрна політика в умовах розширення ЄС: реформа Фішлера.
43. Сучасна аграрна політика США та її вплив на світовий аграрний ринок.
44. Основні інструменти підтримки цін сільськогосподарської продукції та доходів виробників у США.
45. Особливості аграрної політики в країн Центральної та Східної Європи.
46. Основні напрями сучасної аграрної політики Росії та перспективи її розвитку.
47. Загальні тенденції розвитку аграрної політики країн-експортерів агропродовольчої продукції.
48. Макроекономічна характеристика аграрного сектору економіки України.
49. Основні засади та пріоритетні напрями державної аграрної політики України.
50. Основні напрями підвищення ефективності діяльності суб'єктів АПК в Україні.
51. Державна політика щодо розвитку ринків продукції сільського господарства і продовольства в Україні.

52. Основні положення ЗУ “Про державну підтримку сільського господарства України”.

53. Цінове регулювання сільськогосподарських ринків в Україні. Визначення мінімальної та максимальної закупівельної ціни.

54. Особливості товарних та фінансових інтервенцій на сільськогосподарських ринках в Україні.

55. Державне регулювання ринку страхування в сільському господарстві.

56. Деретуляція українського ринку сільськогосподарської продукції.

57. Чинники, що визначають результативність аграрної реформи в Україні.

58. Макроекономічні та інституційні чинники аграрної реформи.

59. Особливості земельної реформи в Україні.

60. Реформування відносин власності в аграрному секторі України.

61. Законодавче забезпечення розвитку інфраструктури ринку землі сільськогосподарського призначення.

62. Орендні відносини в сільському господарстві України.

63. Структурні чинники аграрної реформи в Україні.

64. Бюджетне фінансування аграрного сектору України.

65. Податкова політика в аграрному секторі України.

66. Кредитна підтримка виробників сільськогосподарської продукції в Україні.

67. Регулювання ринку зерна в Україні.

68. Особливості здійснення заставних закупівель зерна в Україні.

69. Особливості здійснення інтервенційних закупівель зерна в Україні.

70. Регулювання ринку цукру в Україні.

71. Державна підтримка виробників продукції тваринництва в Україні.
72. Регулювання ринку молока в Україні. Основні положення ЗУ “Про молоко та молочні продукти”.
73. Розвиток державної політики щодо матеріально-технічного забезпечення сільськогосподарського
74. Зовнішньоекономічні чинники аграрної реформи в Україні.
75. Оцінка рівня державної підтримки сільськогосподарського виробництва в Україні.
76. Державне регулювання експортно-імпоротної діяльності в АПК України.
77. Потенційні наслідки вступу України до СОТ для вітчизняного аграрного сектору.
78. Екологічні чинники аграрної реформи в Україні.
79. Соціальні чинники аграрної реформи в Україні.
80. Розвиток альтернативних джерел енергії та палива в Україні.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА І ДЖЕРЕЛА

1. Аграрна політика: навчальний посібник / С.М. Кваша, А.Д. Діброва, О.В. Жемойда. – Київ: Видавництво Ліра-К, 2018. 388 с.
2. Аграрна політика: підручник / М. Й. Хорунжий; К.: КНЕУ, 2010. 321 с.
3. Аграрний і сільський розвиток для зростання та оновлення української економіки: наукова доповідь / за ред. чл.-кор. НАН України Бородіної О.М., д-ра екон. наук Шубравської О.В.; НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогнозув. НАН України». К., 2018. 152 с.
4. Андрійчук В. Г. Сучасна аграрна політика: проблемні аспекти / Андрійчук В. Г., Зубець М. В., Юрчишин В. В. К.: Аграрна наука, 2005. 140 с.
5. Анікеєнко В. М. Державна політика розвитку аграрного сектору економіки України. Держава та регіони. Сер.: Державне управління. 2013. № 4. С. 4-7.
6. Аранчій В. І., Зоря О. П., Пісоцький А. А. Необхідність і значення економічного регулювання аграрного виробництва. Вісник Полтавської державної аграрної академії. 2012. №1. С. 140–142.
7. Балян А. В. Узгодженість аграрної та регіональної політики як передумова прискорення інтеграції України до світового економічного простору. Економіка АПК. 2013. № 11. С. 92-99.
8. Березіна Л. М. Аграрна політика уряду: її місце і роль у розвитку відносин підприємств АПК. Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Серія : Економічні науки. 2011. № 2. С. 43-48.
9. Бутило І. А. Розвиток орендних відносин у сільському господарстві як важливий елемент аграрної політики. Економіка.

Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики. 2016. № 5. С. 32-41.

10. Вдовенко Н. М., Сокол Л. М. Макроекономічна оцінка аграрного сектору економіки України за умов інтеграційних процесів. Науковий вісник Полісся. 2016. Вип. 3. С. 22-28.

11. Гадзало Я. М., Лузан Ю. Я. Сучасні виклики модернізації аграрної політики України. Вісник аграрної науки. 2017. № 11. С. 9-22.

12. Голубков Є. В. Організаційно-економічні основи аграрної політики та напрями підвищення ефективності аграрних підприємств. Вісник ХНАУ. Серія : Економічні науки. 2015. № 3. С. 420-428.

13. Губа М. І., Барсук Ю. В. Трансформація земельних відносин у контексті формування і реалізації державної аграрної політики. Наукові праці Національного університету харчових технологій. 2018. Т. 24, № 1. С. 26-36.

14. Данкевич В. Є. Розвиток земельних відносин в умовах глобалізації: монографія / Данкевич В. Є. Житомир: Видавець О.О. Євенок, 2017. 392 с.

15. Діброва А. Д. Аграрна політика США: тенденції розвитку та уроки для України. Економіка АПК. 2007. № 6. С. 127-132.

16. Дроздяк І. Державне регулювання аграрної економіки як основа аграрної політики. Вісник Львівського національного аграрного університету. Серія : Економіка АПК. 2016. № 23(1). С. 18-24.

17. Дудка О. І. Механізми державного регулювання розвитку аграрного сектору України. Інвестиції: практика та досвід. 2016. № 13. С. 99–102.

18. Духневич А. В. Удосконалення аграрного законодавства, як складова державної аграрної політики України як члена СОТ. Форум права. 2011. № 2. С. 268-274.

19. Жемойда О. В. Напрями формування пропозиції на ринку агропродовольчої продукції України: [монографія] / О. В. Жемойда. К.: ННЦ «ІАЕ», 2014. 380 с.
20. Жемойда О. В., Трофімцева О. В. Українсько-англійський словник з аграрної політики. К.: Німецько-український агрополітичний діалог, 2015.
21. Жук В. М. Неформальні інститути селянства у моделюванні реформ та аграрної політики: теорія і практика. Економіка АПК. 2017. № 9. С. 5-18.
22. Загурський О. М., Вертій Ж. С. Соціальні інвестиції як засіб державної аграрної політики. Актуальні проблеми економіки. 2017. № 2. С. 207-212.
23. Запша Г. М. Державна аграрна політика як передумова підвищення соціально-економічної результативності аграрних перетворень в Україні. Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В. В. Докучаєва. Сер.: Економічні науки. 2014. № 3. С. 141-151.
24. Зінчук Т. Аграрна політика країн ЦСЄ у контексті інтеграції до ЄС: реалії та перспективи для України. Економіка України. 2006. №4. С. 74 – 88.
25. Зінчук Т. О. Сучасна парадигма Спільної аграрної політики ЄС як протидія глобальним викликам та дезінтеграції. Економіка АПК. 2017. № 10. С. 78-85.
26. Еволюція Спільної Аграрної Політики ЄС: наслідки для України [Електронний ресурс] / Інститут Економічних Досліджень та Політичних Консультацій. Німецька консультативна група при Уряді України. – Режим доступу :<http://www.ier.kiev.ua>
27. Калетнік Г. М. Біопаливо. Продовольча, енергетична та екологічна безпека України [Текст]: монографія / Г. М. Калетнік. - К.: Хай-Тек Прес, 2010. 515 с.

28. Карасьова Н. А. Державна політика стимулювання експорту аграрного сектора. Економіка та держава. 2016. № 9. С. 41-44.
29. Карунос А. С. Зміст, чинники та основні принципи державної аграрної політики. Наукові праці Полтавської державної аграрної академії. Серія: Економічні науки. 2011. Випуск 2. Том 1. С. 141–145.
30. Катан Л. І. Розвиток аграрного сектору економіки як важливий фактор ефективної інтеграції у світовий економічний простір. Інфраструктура ринку. 2018. №15. С. 8-13.
31. Кваша С. М. Аграрна політика та чинники її реалізації в нинішніх умовах трансформації сільського господарства України. Вісник СНАУ. Серія «Економіка та менеджмент». 2010. Вип. 6/1. С. 3–11.
32. Кваша С. М. Методологічний базис прийняття суспільних рішень в аграрній політиці. Економіка АПК. 2013. № 8. С. 12-21.
33. Кваша С. М. Стан та тенденції розвитку сільського господарства країн-членів Європейського Союзу / С. М. Кваша, К. С. Кваша. К.: ННЦ ІАЕ, 2013. 40 с.
34. Кваша С. М., Діброва А. Д., Жемойда О. В. Аграрна політика: навч. посібник / С. М. Кваша, А. Д. Діброва, О. В. Жемойда. Київ, Ліра-К, 2018. 388 с.
35. Кіндзерський В.В. Державне регулювання аграрного сектору економіки: імплементація зарубіжного досвіду. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2015. Вип. 5. С. 24–30.
36. Ковалів О. І. Звершення земельної реформи в Україні: нова парадигма: монографія / О. І. Ковалів. К.: ДІА, 2016. 416 с.
37. Криленко В. І. Державна підтримка аграрного сектору як складова регуляторної політики держави. Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер.: Економічні науки. 2014. Вип. 6(1). С. 225-228.

38. Куць О. І. Удосконалення законодавчих засад державної аграрної політики для розвитку харчової індустрії. Продовольчі ресурси. 2019. № 12. С. 248-267.
39. Лозинська Т. М. Аграрна політика та її наслідки для розвитку аграрної сфери економіки України. Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія: Економіка і менеджмент. 2016. Вип. 4. С. 39-43.
40. Лопатинський Ю. М., Тодорюк С. І. Детермінанти сталого розвитку аграрних підприємств: [монографія] / Ю. М. Лопатинський, С. І. Тодорюк. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2015. 220 с.
41. Лузан Ю. Я., Лузан О. Ю. Інституціоналізм – наукова платформа для удосконалення державної аграрної політики. Економіка АПК. 2016. № 2. С. 29-37.
42. Мельник Л. Л. Економічні засади прибутковості сільського господарства: монографія. Дніпро: Свідлер А. Л., 2016. 346 с.
43. Національна доповідь щодо завершення земельної реформи / за наук. ред. Л. Я. Новаковського. К.: Аграр. наука, 2015. 48 с.
44. Пахуча Е. В., Скрипань В. А. Механізм сталої діяльності сільськогосподарських підприємств. Інфраструктура ринку. 2018. №15. С. 116-121.
45. Пивовар П. В. Аграрні субсидії в системі державної політики. Агросвіт. 2016. № 19. С. 9-13.
46. Приходько І. П. Концептуальні аспекти державної аграрної стратегії та політики. Вісник Дніпропетровського державного аграрно-економічного університету. 2015. № 1. С. 53-56.
47. Про державну підтримку сільського господарства України: Закон України від 24 червня 2004 р. № 1877-15 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1877-15>.

48. Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року: Закон України від 18.10.2005 року № 2982-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2982-15>.

49. П'ясецька-Устич С. В. Генезис спільної аграрної політики ЄС: перспективи та ризики для України. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Економіка і менеджмент. 2016. Вип. 16. С. 23-28.

50. Регулювання аграрного сектору економіки України в умовах євроінтеграції: [монографія] / [Діброва А. Д. та ін.]; за ред. А. Д. Діброви, В. Є. Андрієвського; Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України, Ін-т розвитку аграр. ринків. - Київ: Інтердрук, 2014. 572 с.

51. Речка К. М. Узагальнення головних напрямів економічного зростання і розвитку сільського господарства у країнах із ринковою економікою. Проблеми економіки. 2018. №1. С. 7–14.

52. Роздайбіда О. В., Білінська О. В. Економіко-правові аспекти державної аграрної політики України. Вісник Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого. 2010. №3. С. 152-161.

53. Розвиток аграрної політики України в умовах євроінтеграції: [монографія] / [А. Д. Діброва та ін.]; за ред. А. Д. Діброви, В. Є. Андрієвського; Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України, Ін-т розвитку аграр. ринків. Київ: Інтердрук, 2014. 568 с.

54. Рябоконт В. П. Агропромисловий комплекс в умовах реалізації державної аграрної політики. Економіка АПК. 2016. № 9. С. 18-26.

55. Савенко Г. Є. Органічне сільське господарство як пріоритетний напрям реалізації спільної аграрної політики Європейського Союзу. Науковий вісник Ужгородського національного

університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2017. Вип. 15(2). С. 113-116.

56. Самсонова Я. О. Правові засади розвитку конкурентоспроможного сільськогосподарського виробництва як основного напрямку державної аграрної політики України. Теорія і практика правознавства. 2014. Вип. 2. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/tipp_2014_2_24.

57. Сидоров Я. О. Вплив глобалізації на формування державної аграрної політики в контексті її правового забезпечення. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2017. Вип. 44(1). С. 157-160.

58. Скидан О. В. Інституціональні засади формування аграрної політики України: монографія / О. В. Скидан. – Житомир: Вид-во «Полісся», 2010. 308 с.

59. Спільна аграрна політика Європейського Союзу: можливості та виклики для України / Аналітична доповідь // І. В. Клименко, М. Г. Бугрій, І. В. Ус. К.: Національний інститут стратегічних досліджень, 2011. 19 с.

60. Стратегічні напрями соціально-економічного розвитку аграрного сектору економіки України: [Колективна монографія] / За заг. редакцією А. В. Руснак. Херсон: ТОВ «ВКФ «СТАР» ЛТД», 2017. 432 с.

61. Стратегічні напрями розвитку земельних відносин у сільському господарстві на період до 2020 року / [М. Федоров, О. Ходаківська, С. Корчинська, Н. Солов'яненко]; за ред. Ю. Лупенка, М. Федорова. К.: ННЦ ІАЕ, 2012. 58 с.

62. Стратегія розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 жовтня 2013 р. № 806. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/806-2013-%D1%80>

63. Ходаківська О. В., Могильний О. М. Агрохолдинги України: аграрна політика та виклики майбутньому. Економіка АПК. 2017. № 6. С. 33-41.
64. Хорунжий М. Й. Завдання національної аграрної політики на сучасному етапі. Економіка АПК. 2014. № 2. С. 22-29.
65. Черкаська В. В. Критерії сталого розвитку аграрного сектору. Інвестиції: практика та досвід. 2018. №6. С. 44-48.
66. Шерстюк С. В. Спільна аграрна політика ЄС на 2014-2020 роки: орієнтири для України. Порівняльно-аналітичне право. 2014. №5. С. 188 – 190.
67. Шульга О. А. Стратегічні напрями аграрної політики в Україні. Економіка України. 2018. № 5. С. 3-22.
68. Babenko V.O. Modelling of factors affecting innovational agricultural activity of enterprises AIC in Ukraine. Scientific bulletin Polissia. 2017. Vol. 1 (9), P. 2. P. 115—121.
69. Chan-khi O. Policy analysis matrix: an analysis of effectiveness of state agricultural policy for the dairy sector of Ukraine / A. Dibrova, O. Chan-khi // Scientific journal of Warsaw University of Life Sciences «Problems of World Agriculture». Warsaw, 2013. V. 13 (XXVIII), N. 4. P. 18–24. – Mode of access: <http://www.wne.sggw.pl/czasopisma/probleme-rolnictwa-swiatowego>
70. O. Ryabchenko, I. Litvine, A. Dibrova Biosocial economy as a mechanism for transition to sustainable development. Demography and Social Economy. 2015. №3(25). P.161-172.
71. Spenser William P., Кіреєва Е.А. Забезпечення сталого розвитку аграрного сектору: досвід аграрної політики США. Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики. 2016. № 9. С. 20-29.

[illegible]

This image shows a single sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

За авторською редакцією

Підписано до друку 4.12.20

Формат 60x84\16

Ум. друк. арк. 4,4

Наклад 50 прим.

Зам. № 200706

Віддруковано у редакційно-видавничому відділі НУБіП України
вул. Героїв Оборони, 15, Київ, 03041
тел.: 527-81-55